

Az Európai Unió hírszerző képességének technikai támogatása

Beke József¹

Absztrakt:

Időről időre felmerül az Európai Unió politikai döntéshozók szintjén, hogy létrehozzanak egy közös, a tagállamok szolgálataitól független titkosszolgálatot. Bár a Lisszaboni szerződés a hírszerzést egyértelműen nemzeti hatáskörbe utalta, az EU-s hírszerző szolgálat támogatói a magasabb szintű Unió együttműködés egyik nagyon fontos eszközét látják benne. A dolgozat arra vállalkozik, hogy az EU jelenlegi hírszerzési lehetőségeit, hírszerzéssel is foglalkozó szervezeteit számba vegye, és felmérje, hogy ezeknek a szervezeteknek milyen szintű műveleti technikai támogatása van. Létezik-e az EU-ban hírszerzést támogató technikai ügynökség vagy hivatal, és ha igen, milyen lehetőségei és eszközei vannak az EU területén és kívül egyaránt a hatékony feladat végrehajtásra.

Kulcsszavak: EU, hírszerzés, INTCEN, SITCEN, EEAS, CFSP, SATCEN, Europol

Abstract:

From time to time it becomes apparent on an EU decision making level to create a common intelligence service that is independent from all member states of the European Union. Even though the Lisbon Treaty gives international authority to intelligence services, supporters of an EU intelligence network see it as the next step to cooperation among the member states. The purpose of the paper is to explore the European Union's current opportunities for intelligence services, and to examine the level of operational and technical costs for these institutions. Is there an existing specialized service agency or office that supports the EU intelligence services, and in case there is, what kind of opportunities and tools it has inside and outside of the European Union in order to effectively operate?

Keywords: EU, intelligence, INTCEN, SITCEN, EEAS, CFSP, SATCEN, Europol

¹ NKE HDI doktorandusz II. évfolyamos hallgató, ORCID azonosító: 0000-0002-2722-6558

Bevezetés

A hidegháború végével a biztonsági kihívások olyan ütemben alakultak át, melyekkel nem csupán a nemzetközi szervezetek, az európai államok, de a különböző hírszerző-elhárító szervezetek sem tudtak egy ideig lépést tartani.² A korábban ellenséges nyugat-, és kelet európai titkosszolgálatok kénytelenek voltak kapcsolataikat szorosabbra fűzni, majd alig egy évtizeddel később (az egykori keleti blokk államainak 1999-es NATO, majd a 2004-es Európai Unió csatlakozás után³) már egy szövetségi rendszer tagjaiként kellett feladataikat ellátni.

Az Európát érintő 21. század biztonsági kihívásai („arab tavasz”, szíriai és iraki válság, Krím-félszigeti és kelet-ukrajnai katonai konfliktus, a globális terrorizmus és Iszlám Állam megjelenése) előtérbe helyezték az Európai Unió (EU) hírszerző képességeinek kérdéskörét. Már a 2000-es évek elején felmerült a gondolat – első sorban a kisebb tagállamok részéről (Ausztria, Belgium) – hogy egy egységes európai hírszerző szervezetet hozzanak létre. A nagyobb tagállamok (Franciaország, Németország) a kérdést nem tartották időszerűnek, ezért le is került a napirendről. Viviane Reding igazságügyi biztos a kérdésről úgy nyilatkozott, hogy 2020-ig az EU-nak létre kell hoznia a saját hírszerző szolgálatát. Álláspontja szerint erre azért van szükség, hogy egyrészt az EU belső integrációját és biztonságát jobban megerősítse, másrészt egyenlő ellenfele lehessen az Egyesült Államoknak a globális hatalmi térben.⁴ Maga Javier Solana egykori biztonságpolitikai főképviselő azonban úgy nyilatkozott,⁵ hogy noha terrorizmus elleni küzdelem nagyon fontos feladata az EU-nak, de egy ilyen központi hírszerző ügynökség létrehozásának még nem jött el az ideje.

Más titkosszolgálati szakértők is hangot adtak annak a véleményüknek, hogy a hírszerzés egy szuverén állam egyik alapvető pillére, a nemzeti szuverenitás egyik legfontosabb őrzője. A nemzetközi jogilag önálló, független államnak nem minősülő EU ezért nem is rendelkezhet saját hírszerző szolgálattal. Vagyis önálló európai hírszerző szolgálatot csak és kizárólag akkor lehet létrehozni, ha az EU tagállamai lemondanak nemzeti szuverenitásuk egy részéről, a jelenlegi EU-s

² A témáról bővebben: Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika. Szerk. Gazdag Ferenc, ZMNE Budapest, 2011.

³ Az 199-es NATO csatlakozás esetében Magyarország, Csehország és Lengyelország, a 2004-es EU csatlakozás esetében a három említett államon túl Észtország, Lettország, Litvánia. Szlovénia és Szlovákia értendő ide.

Lánczi Renáta: Lesz-e Európai Hírszerző Szolgálat?

<http://kitekinto.hu/europa/2013/11/14/lesz-e-europai-hirszerzo-szolgalat> (2017.12.18.)

⁵ Dr. Hegyes Gabriella: Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme.

http://epa.oszk.hu/02900/02932/00002/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2012_2_03.pdf (2017.12.19.)

kvázi „államforma” helyett, föderális államok fölötti entitássá alakulna át. Létrejönne a valóban közös belügyi-, hadügyi-, külügyi együttműködés legmagasabb intézményesített formája, a közös minisztérium.⁶ Ennek a törekvésnek jelenleg nem csupán a politikai döntéshozók állnak ellen, hanem a tagállamok titkosszolgálatai is. Alapvető oka az ellenállásnak, hogy a tagállamok önállóan (bár fontos kérdésekben nyilvánvalóan egyeztetve) vesznek részt a nemzetközi politikai, gazdasági folyamatokban, így (politikai, gazdasági, hírszerző-szakmai) érdekeik teljesen különbözőek lehetnek. A Lisszaboni Szerződés a hírszerzést egyértelműen nemzeti hatáskörbe utalta.

Jelen dolgozatnak nem feladata és célja annak a kérdésnek az eldöntése, hogy szükség van-e önálló európai hírszerző hivatalra. Arra kérdésre keresem a választ, hogy az EU jelenlegi hírszerzéssel is foglalkozó hivatalai, technikai támogatását önállóan, vagy valamely EU-s szervezet vagy szervezetek közreműködésével tudják biztosítani.

Az Európai Unió hírszerző képessége

A hírszerzési információk szervezetszerű megosztása Európában a hidegháború éveire nyúlik vissza. Ekkor alakították meg ugyanis a Kilowatt, Megaton és Berni klub nevű hálózatokat.⁷ Az 1970-ben létrehozott Kilowatt egy multinacionális, elsősorban nyugat-európai országok hírszerző szolgáltatainak közössége volt, melynek alapvető célja az információ csere, információ áramlás felgyorsítása volt főként terrorelhárítási területen. Az 1990-ben francia kezdeményezésre létrejött Megaton hálózat volt, melyet elsősorban radikális iszlamista (főleg algériai) terroristák elleni fellépésre hoztak létre.⁸

A Berni klub a nyugat-európai titkosszolgálatok vezetőinek éves szinten rendezett nem hivatalos találkozója, melynek témái Európai biztonságának kérdései. Korábban ez alapvetően a terrorizmus és a szervezett bűnözés elleni küzdelem körül forgott, ma már a legfontosabb témák között megtaláljuk az iszlám fundamentalizmust és a tömeges, illegális migrációt is. A klubhoz 1994-től csatlakozhattak a kelet-európai szolgálatok vezetői is. Ami mindhárom szervezetre jellemző volt, hogy önálló hírszerzési jogosultsággal és képességgel egyik szervezet sem

⁶ Marosi Zsuzsanna: Az Európai Unió hírszerzési együttműködésének helyzete és lehetőségei

http://epa.oszk.hu/02500/02538/00018/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2017_02_005-018.pdf (2017.12.12.)

⁷ John M. Nomikos: European Union Intelligence Analysis Centre (INTCEN): Next stop to an Agency? <http://rieas.gr/images/editorial/NomikosEUintelligence15.pdf> (2017.12.15.)

⁸ Richard J. Aldrich: Transatlantic intelligence and security cooperation https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/aldrich/publications/inta80_4_08_aldrich.pdf

rendelkezett. Kizárólag a tagok által megosztott információk alapján voltak, és jelenleg sem képesek döntéseket hozni.⁹

Az EU első intézményesített hírszerző szerve a már említett Javier Solana által 1999-ben létrehívott SITCEN¹⁰ lett. A szervezet alapvető feladata az volt, hogy a tagországokból beérkezett nyílt, vagy minősített információkat feldolgozza, elemezze és azt az EU-s döntéshozókhoz eljuttassa. Mivel a terület a biztonságpolitikai főmegbízotthoz tartozott, ezért nem véletlen, hogy döntő többségében biztonsági vagy biztonságpolitikai információkat elemeztek. 2011-ben megszűnt a Nyugat-Európai Unió (WEU), ezért annak ilyen irányú feladatait is SITCEN vette át. Az Európai Külügyi Szolgálat (EKSZ) megalapítását követően a SITCEN az EKSZ alá került, az elnevezése pedig 2012-től INTCEN¹¹-re változott. Ettől kezdve a mindenkor EU-s külügyi biztos irányítja a szervezetet.

Átalakítása után az INTCEN három fő részből álló szervezetként kezdte meg működését:

- Civil Intelligence Cell (CIC), mely elsősorban civil szakértőkből állt, és terrorizmussal kapcsolatos információk elemzése volt a legfontosabb feladata.
- General Operations Group (GOP) vagy Általános Műveleti Egység mely folyamatos háttér támogatást biztosított az EU misszióinak. Nem ide tartozott a hírszerzéssel kapcsolatos kutatások és fejlesztések területe.
- Communication Unit (CU), Kommunikációs Egység, mely tulajdonképpen az EU telekommunikációs központjaként funkcionált.¹²

A feladatrendszere kibővült, és a szakterületek a profiljuk szerint két jelentős igazgatóság, az Elemző Igazgatóság és az Általános és Külügyi Kapcsolatok Igazgatóság alá kerültek. Az INTCEN legfontosabb feladatai:

- Az EU érdekszférájába tartozó régiók eseményeinek nyomon követése.
- Az EKSZ vezetőjének és helyettesének folyamatos tájékoztatása.
- A korai előrejelző és helyzetértékelő feladatai tekintetében elsősorban hírszerzői beszámolók készítése.
- Válsághelyzetekben – speciális munkacsoportok megalakításával – biztosítja a hírszerző információk időbeni feldolgozását és továbbítását az illetékesek részére.

⁹ John M. NΟMIKOS: European Union Intelligence Analysis Centre (INTCEN):Next stop to an Agency? <http://rieas.gr/images/editorial/NomikosEUintelligence15.pdf> (2017.12.15.)

¹⁰ SITCEN: European Union Situation Centre

¹¹ INTCEN: European Union Intelligence and Situation Centre

¹² John M. Nomikos: European Union Intelligence Analysis Centre (INTCEN):Next stop to an Agency? <http://rieas.gr/images/editorial/NomikosEUintelligence15.pdf> (2017.12.15.)

- Rendszeres helyzetértékeléseket és kockázatértékeléseket végez azokról az országokról, térségekről ahol különböző EU-s missziók zajlanak. Jelentéseket készít a különböző válsághelyzetekről.
- Hírszerzési kérdésekben közvetlen kapcsolatot tart az EU külügyi és biztonságpolitikai főképviselőjével.¹³

A feladatrendszeréből kiolvashatjuk, hogy az INTCEN az EU közös kül-, és biztonságpolitikájának egyik legfontosabb pillére. Jelentős OSINT¹⁴ elemző képességgel rendelkezik. Szakemberei egyaránt figyelik a különböző média felületeket, a hírügynökségektől a közösségi médiáig.¹⁵ Ezen túlmenően a tagállamok hírszerző szolgálataitól beérkező nyílt vagy minősített információkat feldolgozza és a megfelelő szervezeteknek továbbítja. További fontos forrása az információknak, a világ számos országában jelen lévő Európai Unió képviselői (EUEDEL) munkatársainak, valamint a 13 EU-s polgári válságkezelői vagy katonai¹⁶ misszióinak jelentései, továbbá olyan partnereinek tájékoztatói, mint az ENSZ, NATO vagy EBESZ.¹⁷ Világossá válik az is, hogy jelen formájában az INTCEN kevésbé alkalmas arra, hogy a saját hírszerző kapacitásának technikai támogatást tudjon nyújtani. EU-s polgári válságkezelői misszióban részt vett kollégák arról számoltak be szakmai beszélgetések során, hogy egy-egy operatív művelet technikai támogatása a válságövezetben valamely EU-s tagállam szakszolgálata részéről történik.

Az EU Műhold Központja: SATCEN¹⁸

Az Európai Unió Műhold Központját 1992-ben alapították a spanyolországi Torejón de Ardoz városában a WEU részeként, és csak 2002 január 1-vel vált az EU egyik önálló ügynökségévé. Alapvető rendeltetését és feladatát a létrehozását lehetővé tevő Európai Tanács döntésének¹⁹ második szakasza határozza meg. Eszerint a SATCEN támogatja az EU döntéshozatalait és fellépéseit különösen a Közös Kül-, és Biztonságpolitika (CFSP) és Közös Biztonság-, és Védelempolitika

¹³ LAKATOS Zsolt: Az Európai Unió hírszerzésének jelenlegi helyzete és kihívásai. (Hadtudomány XXIII. évfolyam 1-2. szám, 13–22. oldal.)

¹⁴ OSINT: Open Source Information (Nyílt Forrású Információ)

¹⁵ <http://eu-un.europa.eu/factsheet-on-eu-intelligence-analyses-center-intcen/> (2017.12.15.)

¹⁶ A katonai hírszerzéssel az EU-ban elsősorban az EU Katonai Törzs (EU Military Staff – EUMS) alárendeltségében működő hírszerző osztály végzi.

¹⁷ BODA József: Fejezetek a titkos információgyűjtés változó világából <http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/bodaj.pdf> (2017.12.16.)

¹⁸ SATCEN: European Union Satellite Centre (Az EU Műhold Központja)

¹⁹ 2001/555/CFSP https://www.satcen.europa.eu/key_documents/Council%20Decision%202014.pdf (2017.12.10.)

(CSDP) területén. Szintén alapvető feladata az EU válságkezelői műveleteinek, és az EU-s ügynökségek technikai támogatása, valamint a válságövezetek műholdas megfigyelése. Az alapító döntésben belefoglalták azt is, hogy az EU ezeket a képességeit, továbbá az így összegyűjtött információit igény esetén más nemzetközi szervezetnek (pl. ENSZ) is rendelkezésére bocsájtja, amennyiben nem jár alapvető feladatainak teljesítése sérelmével.²⁰

A felhatalmazásban megfogalmazott feladatokból is láthatjuk, hogy rendkívül széles a SATCEN feladatrendszere. Ezeknek a feladatoknak azonban csak korlátozott mértékben tud megfelelni. Ennek oka, hogy a SATCEN jelenleg nem rendelkezik saját, önálló műhoddal.²¹ Kereskedelmi műholdak szabad kapacitását és technikai eszközparkját használja a megfigyelésekre, mérésekre. Az így beszerzett képeket, felvételeket a SATCEN szakember gárdája dolgozza fel a spanyolországi központban. A SATCEN által leggyakrabban felkért kereskedelmi műhold a francia Helios 2.²² A fent megfogalmazottakon túl, a Műhold Központ hatáskörébe tartozik a GEOINT (Geospatial Intelligence – térinformatikai hírszerzés) is. A GEOINT rendszer segítségével a műholdképek és a térinformatikai jellemzők összevetéséből és elemzéséből, földrajzi vonatkozású események jeleníthetők meg vizuálisan. Bár nyilvánvaló, hogy ezt a térinformatikai rendszert elsősorban katonai célokra fejlesztették ki, könnyen belátható, hogy az élet más területein is (mint például a közlekedés, telekommunikáció, ingatlanfejlesztés, bányászat, régészet stb.) használható.²³

Az EU Műhold Központjának 2016. évi jelentése szerint²⁴ az elmúlt évben 1846 megkeresést teljesítettek. A SATCEN 2016. évi legfontosabb feladatai a következők voltak:

- Az EKSZ támogatása (2016-ban is folytatódott az EKSZ döntéshozói és missziói hírgényeinek kielégítése a különböző válsághelyzetekben).

²⁰ https://www.satcen.europa.eu/key_documents/EU%20SatCen%20Annual%20Report%20201658e24cb1f9d7202538bed52b.pdf (2017.12.10.)

²¹ Ez természetesen csak a SATCEN-re vonatkozik. Az EU a Kopernikusz (2014-2020) program szerint önálló bolygó megfigyelési programot dolgozott ki az EU 377/2014/EU rendelet alapján, mely egyik alappillére, hogy tucatnyi műholdat állítanak pályára kutatási, biztonsági illetve távközlési céllal.

http://publications.europa.eu/resource/ellar/7c677ecd-7b3b-4549-ad41-7b1c1550e5a7.0013.02/DOC_1

²² https://www.satcen.europa.eu/key_documents/EU%20SatCen%20Annual%20Report%20201658e24cb1f9d7202538bed52b.pdf (2017.12.10)

²³ BENEDEK Márta: A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei.(Nemzetbiztonsági Szemle 2014., II. évfolyam III. szám.

²⁴ https://www.satcen.europa.eu/key_documents/EU%20SatCen%20Annual%20Report%20201658e24cb1f9d7202538bed52b.pdf (2017.12.10.)

- Tömegpusztító fegyverek proliferációjának megakadályozása érdekében a SATCEN folytatta az érintett országok, válságövezetek megfigyelését. A Központ elvégezte azoknak az üzemeknek a megfigyelését, melyek ballisztikus rakéták lehetséges összeszerelésére vagy kilövésére alkalmasak lehetnek. Ezzel egyidejűleg megfigyelték azokat a nukleáris erőműveket is, ahol feltételezhetően nehézvizet állítottak elő, vagy uránt dúsítottak.
- FRONTEX²⁵ műveleteinek támogatása, mely során az EU külső határainak monitorozása történt műholdak segítségével. A megfigyelés eredményeképpen előre tudták jelezni a FRONTEX-nek a migrációs folyamatokat, a migrációs útvonalak változását.
- Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ, OSCE) részére műholdas felderítés végrehajtása Kelet-Ukrajna felett a katonai aktivitások figyelemmel kísérése és a Minszki megállapodás betartásának ellenőrzése érdekében.
- Az EU NAVFOR²⁶ és EU SOPHIA²⁷ művelet támogatása, mely során a Földközi tengeri migrációs és embercsempész útvonalakat figyelte meg és jelezte a SATCEN.
- EUMM GEORGIA²⁸ művelet támogatása érdekében ad-hoc és előre tervezett műholdas felderítéseket végeztek a régió felett, melynek eredményeképpen értékelő jelentések készültek a területen található ipari infrastruktúrákról valamint egyéb aktivitásokról.
- Képzés: A SATCEN komoly kapacitást fordít arra, hogy elsősorban saját igényei, másrészt a tagállamok és az EU intézményeinek igényei szerint képezze és folyamatosan továbbképezze a szakembereit. Lehetőséget teremt a képzési rendszere arra is, hogy nem szakember döntéshozóknak tartsanak olyan oktatásokat, mely során ezek a résztvevők megismerik a SATCEN képességeit, lehetőségeit és korlátait. Ezáltal képesek lesznek felmérni azt, hogy az adott információs igényük kielégítésére alkalmas-e a SATCEN vagy sem.²⁹

²⁵ FRONTEX – Az EU határőrizeti ügynöksége

²⁶ EU NAVFOR (European Union Naval Force: EU haditengerészeti ereje, melyet a Szomáliai kalóztámadások elleni küzdelemre hoztak létre 2008-ban <http://eunavfor.eu/> (2017. 12. 19.)

²⁷ EU SOPHIA: Az EU haditengerészeti művelete a Földközi-tengeren a Líbiai és Olasz partiőrség támogatására az illegális migráció kezelése érdekében. https://eeas.europa.eu/csdp-missions-operations/eunavfor-med_en (2017.12.19.)

²⁸ EUMM Georgia: Az EU megfigyelő missziója Grúziában <https://eumm.eu/> (2017.12.19.)

²⁹ https://www.satcen.europa.eu/key_documents/EU%20SatCen%20Annual%20Report%20201658e24cb1f9d7202538bed52b.pdf (2017.12.10.)

A spanyolországi központ mellett összekötői irodát tart fent a SATCEN Brüsszelben.

Európai Rendőrségi Hivatal: EUROPOL

Az 1999-ben alapított Európai Rendőrségi Hivatal központi szerepet játszik az EU biztonságával foglalkozó szervezetek között. A szervezet székhelye Hollandiában, Hágában van, élén az igazgató áll, aki egyben az ügynökség jogi képviselője is. A tagállamok nemzeti irodákat tartanak fent a saját nemzeti rendőrségeiknél, melynek célja a folyamatos és naprakész kapcsolattartás.

A szervezet alapvető feladata a terrorizmus, szervezett bűnözés, kábítószer kereskedelem, a pénzmosás, az embercsempészet és az EURO hamisítás elleni küzdelem.³⁰ Önálló nyomozati jogkörrel nem rendelkezik, a tagállamok közötti koordinációt végzi. Emiatt (is) csökkentett hírszerző³¹ képességei és lehetőségei vannak, melyet elsősorban az említett bűncselekmények vonatkozásában vet be. Ezek közül is kiemelkedik a terrorizmus elleni küzdelem. A tagországokból, illetve nemzetközi társszervektől (INTERPOL, WCO³²) érkező információk feldolgozását, elemzését és értékelését végzi. Az így megszerzett információkat megosztja az EU döntéshozóival, valamint az érintett tagállamokkal az ECIM (European Crime Intelligence Model) és a SOCTA (Serious Organised Crime Threat Assessment) rendszerek segítségével.³³ A terrorelhárítás szempontjából releváns információkat (terrorista gyanús személyek, terrorszervezetek, terrorfinanszírozáshoz köthető személyek és szervezetek, feltételezett európai dzsihadisták adatai) korábban az AWF (Analytical Work File), a 2017. májusi átszervezést követően az AP (Analytical Project) rendszerben tárolják.³⁴

³⁰ <https://www.europol.europa.eu/>

³¹ Nem a klasszikus titkosszolgálati hanem bűnügyi hírszerzést értünk alatta

³² WCO: World Customs Organisation – Vámügyi Világszervezet

³³ European Intelligence Handling: Office for Official Publications of the European Communities, EUROPOL 2003

³⁴ Hugo BRADY: Europol and the European Criminal Intelligence Model: A Non-State response to Organized Crime. A Journal of Policy and Practice, 2/1, 2008.

Az ECIM rendszer

Tulajdonképpen egy koncepció, amelynek a lényeg, hogy tagállamok nyomozásait megfelelő értékelői háttérrel és elemzésekkel támogassák.

2017. május 1-től életbe lépett az új EUROPOL szabályozás, amely több adatkezelési változást is jelentett. Bevezetésre került az információk hozzáférhetősége és felhasználhatóságával kapcsolatban egy új megközelítés, aminek a lényege, hogy az most már közös a szervezeti egységek számára, hiszen ugyanaz az információ releváns lehet szervezett bűnözéssel kapcsolatban, illetve embercsempészetnél vagy akár a terrorizmus elleni küzdelemben is. A koncepció lényege, hogy az EUROPOL a tagállamoknak jelentős elemzői és értékelői támogatást nyújt, és ezzel segítik a tagállamokban folyó nyomozásokat azzal, hogy folyamatosan dolgozzák fel a beérkező információkat és kereszt ellenőrzéseket hajtanak végre az adatbázisokban. Találat esetén pedig tájékoztatják (visszacsatolás) az érintett tagállamokat.³⁵

Ezzel lehetővé vált, hogy az EUROPOL-nál összefussanak a bűnügyi szempontból releváns információk. A gyakorlatban ez úgy működik, hogy ha van egy bűnügyi információcsere a magyar rendőrség és a német rendőrség között például szervezett bűnözőkkel/bűnözéssel vagy terrorizmussal kapcsolatban, akkor az EUROPOL tájékoztatja a feleket, hogy például az osztrák és francia rendőrség nyomozásaiban is felmerültek az adott elkövetők, és vélhetően ott is követtek el bűncselekményeket.

Röviden, az EUROPOL adatbázisa elsősorban a tagállamoktól illetve partnereitől származó információkat tartalmazza, és nagyon jelentős hangsúlyt fektetnek a megfelelő és folyamatos elemzésekre és értékelésekre, ezzel segítve a tagállamok nyomozásait.

SOCTA rendszer

Az EUROPOL minden évben elkészíti a stratégiai jelentését az Európai szervezett bűnözés állapotáról. Ez a jelentés bemutatja az legfrissebb trendeket, irányokat, jelenségeket. A jelentés célja tájékoztatni a döntéshozókat az aktuális helyzetről valamint ajánlásokat fogalmaz meg a jelenségek felszámolására.³⁶

A jelentés, egyrészt az EUROPOL információiból és jelentéseiből készül, amelyeket az AP-k készítenek a saját szakterületükről, valamint a tagállamok részére félévente küldenek két kérdőívet. Ezek a kérdőívekben felméri a tagállamok

³⁵ <https://www.europol.europa.eu/activities-services> (2017.12.10.)

³⁶ John D. OCCHIPINTI: Still Moving Toward a European FBI? Re-Examining the Politics of EU Police Cooperation (Intelligence and National Security, 30. szám, 2015. áprilisi-június, 234-258. oldal)

saját tapasztalatokat, valamint az tagállamokban végzett nyomozásokat. Ezeket a tagállami kérdőíveket összegyűjtik, kiértékelik, és elkészítik a jelentést. A jelentés kizárólag nyílt információkat tartalmaz és az EUROPOL minden évben a saját honlapján is publikálja.³⁷

AWF/AP rendszer

Az EUROPOL korábbi felépítésében a szervezeti egységek kisebb alosztályai vagy csoportjai korábban AWF-nek nevezett (2017.05.01-től az új EUROPOL jogszabály után) most már Analysis Projectek (AP - elemzői projekt), amelyek bűncselekmény specifikusan lettek létrehozva. Ilyenek pl. az ECTC-nél az utazó harcosokra, vagy most legújabban az emberiség elleni és háborús bűncselekményekre létrehozott AP. A feladatuk, hogy elemzői támogatást nyújtsanak a tagállamoknak nyomozásaihoz, valamint segítsék és koordinálják nemzetközi nyomozásokat.³⁸ Az AP-ben két fajta feladatkör/munkakör van, az egyik az elemzői, a másik pedig a specialista. Az elemző, aki a tagállamoktól kapott információkat elemzi, értékeli, és ezzel támogatja a tagállamok nyomozását. A specialista, aki a saját szakterületén komoly tapasztalattal, és szaktudással rendelkezik. A feladata egyrészt az információ megosztás tagállamokkal, műveleti találkozó, közös akció szervezése, gyakorlati segítségnyújtás konkrét ügyekben.³⁹

Összefoglalva, egy bűncselekmény specifikusan létrehozott egység, amely elemzői háttérrel és megfelelő szaktudással rendelkezik, a tagállamokban folyó nyomozásokat segítése, valamint a több tagállamban zajló nemzetközi nyomozások támogatása és koordinálása érdekében.

A fent bemutatott rendszerek működtetésének egyik legfontosabb feltétele, hogy az EUROPOL Műveleti Központja 24 órás háttértámogatást nyújt a szervezet többi egységének, illetve a tagállamok rendőrségeinek a hét minden napján. A biztonságos kapcsolattartásra az EUROPOL kifejlesztett egy nagy teljesítményű mobil irodai alkalmazást (SIENA).⁴⁰ Ennek segítségével bárholnan távolról biztonságosan elérhetik valamennyi nyilvántartásukat a szervezet munkatársai. A bűnügyi hírszerző és felderítő munkát tovább erősíti egy mobil labor is, melyet szükség esetén telepíteni lehet egy súlyos bűncselekmény vagy terrorcselekmény helyszínére. Ez nem csupán a felderítéshez és a bizonyításhoz nyújthat

³⁷ <https://www.europol.europa.eu> (2017.12.10.)

³⁸ Monica DEN-BOER: Counter Terrorism, Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis. (EU Counter-Terrorism and Intelligence. A critical assessment. Szerkesztette: Javier Argomaniz, Oldrich Bures és Christian Kaunert. Taylor & Francis kiadó 2016. 210-227 oldal

³⁹ <https://www.europol.europa.eu/activities-services>

⁴⁰ <https://www.europol.europa.eu/activities-services>

segítséget az adott tagállam rendőrségének, de lehetőség van arra is, hogy a különböző igazságügyi szakértők tovább képezhessék magukat.

Összegzés

Az európai (politikai) szinten két nézet ütközik a közös hírszerző szervezet vagy képesség létrehozása kapcsán. A támogatói az egységes Európa, míg ellenzői a nemzeti szuverenitás feladásának egyik fontos állomását látják benne. Támogatói szerint egy nemzetállamok feletti szervezet létrehozására szükség van, legfőképpen abban az esetben, ha meghatározott ügyekre a tényleges információgyűjtő és feldolgozó jogkört az EU teljes területére megkapja a szervezet. Ellenzői pont ezt hozzák fel érvként, hogy az ilyen EU-s nyomozások közvetlen lehetőséget teremtenek egy tagállam szuverenitásának megsértésére. Ilyen ügyek lehetnének az EU költségvetési támogatásai, fejlesztési alapjai sérelmére elkövetett pénzügyi visszaélések, a nemzetközi terrorizmussal összefüggő ügyek, az EU intézményei elleni kémkedés vagy az EU kutatásai sérelmére elkövetett ipari kémkedés.⁴¹

Szükségességét támasztja alá az a tény is, hogy az elmúlt időszakban, Európában elkövetett terrorcselekmények elkövetőiről a tagállamok elhárító és hírszerző szolgálatai is rendelkeztek információkkal. Azonban nem volt egy olyan szervezet, amelyeket ezeket összegezve és kiértékelve segíthetné a nyomozást vagy a megelőzést! Jó példa erre a 2016. március 22-én Brüsszelben és a 2015. november 13-én Párizsban elkövetett terrorcselekmények kapcsán lefolytatott nyomozások után feltárt, belga és francia titkosszolgálati együttműködések hiánya.⁴²

Bemutattam azokat a legfontosabb szervezeteket, melyek az EU-ban hírszerző/elhárító vagy hírszerzést/elhárítást támogató tevékenységet végeznek, röviden felvázoltam történetüket, fejlődési fázisaikat. Véleményem szerint két olyan szervezet van, amelyekben potenciálisan benne van a lehetőség, hogy sokkal hatékonyabban támogassa az Unió működését, vagy éppen az EU-s missziók döntéshozói mechanizmusát a jelenlegi rendszernél. Az egyik ilyen szervezet a SATCEN, mely „félkarú óriás” addig, amíg saját műholdat nem fog rendszerbe állítani, és csak bérelt műholdak által szolgáltatott adatokat elemez. A másik az EUROPOL, mely tevékenységi körét tekintve természetesen bűnügyi hírszerzésre van berendezkedve, azonban a fent bemutatott információgyűjtési és elemzési

⁴¹ Legismertebb ilyen kezdeményezés a témában az Európai Ügyészség létrehozása.

<http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/eu-affairs/20170929STO85001/europai-ugyeszseg-hatekony-fellepes-az-eu-s-penzekkel-valo-csalasokkal-szemben>

⁴² FARKAS Sándor: ISIL A legsikeresebb terrorszervezet? In; Hadtudományi Szemle 2018. XI. évfolyam 1. szám

technikák, rendszerek alkalmazásával szervezetenként magasabb szintre léphet. Ennek végső formája, ha önálló nyomozati jogköröket kap, és megalakul egy európai FBI.⁴³

Felhasznált irodalom

- Richard J. ALDRICH: Transatlantic intelligence and security cooperation https://warwick.ac.uk/fac/soc/pais/people/aldrich/publications/inta80_4_08_aldrich.pdf
- BENEDEK Márta: A hírszerzési együttműködés európai lehetőségei. Nemzetbiztonsági Szemle 2014/3. szám.
- BODA József: Fejezetek a titkos információgyűjtés változó világából <http://www.pecshor.hu/periodika/XIV/bodaj.pdf> (2017.12.16.)
- Dr. HEGYES Gabriella: Az Európai Unió terrorizmus elleni küzdelme. http://epa.oszk.hu/02900/02932/00002/pdf/EPA02932_terror_elharitas_2012_2_03.pdf
- Hugo BRADY: Europol and the European Criminal Intelligence Model: A Non-State response to Organized Crime. A Journal of Policy and Practice 2/1, 2008.
- Monica den-BOER: Counter Terrorism, Security and Intelligence in the EU: Governance Challenges for Collection, Exchange and Analysis. (EU Counter-Terrorism and Intelligence. A critical assessment. Szerkesztette: Javier Argomaniz, Oldrich Bures és Christian Kaurert. Taylor & Francis kiadó 2016. 210-227 oldal)
- GAZDAG Ferenc (szerk.): Biztonsági tanulmányok – Biztonságpolitika ZMNE Budapest, 2011.
- LÁCZI Renáta: Lesz-e európai hírszerző szolgálat, <http://kitekinto.hu/europa/2013/11/14/lesz-e-europai-hirszerz-szolgalat>
- LAKATOS Zsolt: Az Európai Unió hírszerzésének jelenlegi helyzete és kihívásai. (Hadtudomány XXIII. évfolyam 1-2. szám, 13-22. oldal.)
- FARKAS Sándor: ISIL A legsikeresebb terrorszervezet? II. Hadtudományi Szemle 2018. XI. évfolyam 1. szám
- MAROSI Zsuzsanna: Az Európai Unió hírszerzési együttműködésének helyzete és lehetőségei, Nemzetbiztonsági Szemle 2017/2, szám. 5-18 o. http://epa.oszk.hu/02500/02538/00018/pdf/EPA02538_nemzetbiztonsagi_szemle_2017_02_005-018.pdf

⁴³ A kérdésről bővebben: John D. Occhipinti: Still Moving Toward a European FBI? Re-Examining the Politics of EU Police Cooperation (Intelligence and National Security, 30. szám, 2015. áprilisi-június, 234–258. oldal)

- John M. NOMIKOS: European Union Intelligence Analysis Centre (INT-CEN): Next stop to an Agency? <http://rieas.gr/images/editorial/NomikosEUintelligence15.pdf> (2017.12.15.)
- John D. OCCHIPINTI: Still Moving Toward a European FBI? Re-Examining the Politics of EU Police Cooperation (Intelligence and National Security, 30. szám, 2015. áprilisi-június, 234-258. oldal)
- <http://eu-un.europa.eu/factsheet-on-eu-intelligence-analyses-center-intcen/> (2017.12.15.)
- 2001/555/CFSP https://www.satcen.europa.eu/key_documents/Council%20Decision%202014.pdf (2017.12.10.)
- https://www.satcen.europa.eu/key_documents/EU%20SatCen%20Annual%20Report%20201658e24cb1f9d7202538bed52b.pdf (2017.12.10.)
- European Intelligence Handling: Office for Official Publications of the European Communities, EUROPOL 2003
- http://publications.europa.eu/resource/cellar/7c677ecd-7b3b-4549-ad41-7b1c1550e5a7.0013.02/DOC_1
- <http://www.europarl.europa.eu/news/hu/headlines/eu-affairs/20170929STO85001/europai-ugyeszseg-hatekony-fellepes-az-eu-s-penzekkel-valo-csalasokkal-szemben>
- <https://www.europol.europa.eu>
- <https://www.europa.eu>
- <https://www.satcen.europa.eu>